

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 110. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hcaeeventyr07val-shoot-idm139890597992048/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Nye Eventyr

Andet Bind. Første Samling. 1847

NE 4-47

Den gamle Gadeløgte

Den gamle Gadeløgte blev trykt første gang i NE 4-47, der udkom 3.4.1847 (ikke som BFN oplyser 6.4., jvf. Alm 3.4.: »Nye Eventyr udkommene« og 4.4.: »Faaet ialt 29 Exemplarer af Reitzel, foræret dem bort«).

Vinteren 1847 følte A sig ofte fysisk svag og utilpas, men »aandelig frisk og meget productive«, som han fortæller sin danskfødte forlægger i Tyskland, Carl B.Lorck, i et brev 4.2.1847, hvor han også meddeler, at han udover arbejdet med D:B havde skrevet to nye eventyr, »og af disse sender jeg Dem det ene, det man ubetinget anseer for det bedste. Jeg giver Dem det til Eventyr-Samlingen, det er aldeles nyt og skal ikke blive trykt i noget Sprog før det er i Deres Udgave af Eventyrene«. At det tilsendte eventyr må være *Den gamle Gadeløgte*, der iflg. Alm er skrevet 2.2.1847, fremgår senere af brevet: »Den gamle Gadeløgte er ny, ja det allernyeste jeg har skrevet« (BLorck 78) og bekræftes desuden af et brev til samme 1.3.1847 (ib.86). Iøvrigt skyldtes det tildels en misforståelse og tildels pres fra Reitzels side, at eventyret først kom på dansk (brev til Lorck 9.4.1847 (ib.93) se ndf. s. 112).

Motivet med den forfængelige gadeløgte er foregrebet i Fodreise, hvor vægteren fortæller om dem: »det er ganske moersomt at høre paa, hvorledes disse smaae Tingester kan sprutte af Forfængelighed, naar der først er sat Ild i deres Smule Væge, og de saa skinne en halvsniets Skridt hen ad Gaden; strax see de med saadan Foragt op paa de velsignede Guds Stjerner, der dog ere ganske andre Folk end de, baade i Henseende til Størrelse og Udødelighed, og kroe sig af deres Glands og egen ubegribelige Storhed« (44).

107.6 *Pælen*] mens selve lygterne var af kobber, var lygtepælene malede træstolper. – **7-8** *Balletfigurantinde*] balletdanserinde. – **9** *paa Loftet*] se n.r. IV 256.4. – **10-12** *den skulde paa Raadstuen ... ikke bringelig*] tilsynet med gadebelysningen, der betaltes af private, førtes siden 1771 af magistraten. – **10** *Raadstuen*] rådhuset på Nytorv (nu Domhuset). – **11** *Stadens »sex og tredie Mænd«*] ved forordning af 1.1.1840 bestod

Københavns magistrat af 36 borgerrepræsentanter. – **13** *en af Broerne*] dvs. brokvartererne Nørre-, Vester- eller Østerbro. – **15-17** *det pinte der ... Gadefigte*] A var meget optaget af sjælevandringsmotivet, sml. Fodreise 79f, hvor A træder på nogle gamle potteskår, der viser sig at have bevaret erindringen om engang at have været hans barndomsjag, samt n.t. *Lykkens Kalosker* I 221.34-36. – **25** *ikke bedrøget Lagten*] vægterne havde ord for at beholde den udleverede tran og sælge den, hvorfor de ofte kaldtes »trantype«.

108.7 *imellem*] indimellem. – **18** *Floists-Ligvogn*] rustvogn var almindeligvis betrukket med sort fløj. – **20** *jeg blev reent borte*] jeg blev ude af mig selv, fra sans og samling. – **34-35** *Traske, der ogsaa skæver*] de svampe, der angriber det rådne træ, lyser med en svag grønlig farve.

109.1 *kun til visse Tider*] på undersiden af St.Hansormens bagkrop findes et par fosforescerende pletter, der glimtvis udsender et stærkere grønligt lys, som kan holde sig et stykke tid, men som bl.a. straks ophører, når dyret tror sig i fare. – **12** *Present*] gave. – **27-28** *Lagterne ... Lagterne*] når det iflg. kalenderen var fuldmåne, blev lygterne uanset vejret ikke tændt, såkaldt magistratsbelysning. – **29-34** Om døden som den bedste gave jvf. n.t. *Lykkens Kalosker* I 237.40.

110.1 *gaar at lægge os*] opgave (at søge). – **14** *Voxlys*] var dyrere og finere end de alm. brugte tællelys. – **30** *Alen*] 62.7 cm. – **32** *Klædelister*] isoleringslister af strimler af uldklæde.

111.1-2 *Kongressen i Wien*] afholdtes 16.9.1814-10.6.1815 under deltagelse af næsten alle europæiske fyrster for at ordne de territoriale forhold efter Napoleon I.s fald. En gengivelse af det omtalte billede findes i *Politikens Danmarks Historie*². 1971.416. – **3** *Et bornholmsk Ur*] navnlig i midten af 1800-tallet blomstrede fremstillingen af standure på Bornholm, hvor en ladning engelske standure var strandet. – **4** *gesvindt*] hurtigt. – **11** *Kjælderskurat*] overbygning over en kælderhals. – **39** *Skrumpel*] skrummel.

112.1 *Geburtsdag*] fødselsdag.

Nabofamilierne

Nabofamilierne blev trykt første gang i NE 4-47, der udkom 3.4.1847 (se *Den gamle Gadefigte*).

Eventyret er sandsynligvis skrevet i januar 1847, idet A i et brev til Carl B.Lorck, hans forlægger i Tyskland, 4.2.1847 fortæller, at han har skrevet to nye eventyr, hvoraf han sender det ene, *Den gamle Gadefigte*.

(se ovf. s. 110), hvorimod »Det andet Eventyr, som jeg endnu har, kan De faae i: Aus meiner Mappe« (BLorck 78). At det her drejer sig om *Nabofamilierne* tør sluttes af et brev til Ingemann 10.2.1847: »To nye Eventyr ere skrevne: »Nabofamilierne« og »Den gamle Gadelygte« (BIA II 166f). Tilsyneladende har Lorck også ønsket *Nabofamilierne* tilsendt straks, idet A 1.3.1847 meddeler ham: »med Hensyn til Deres Ønske endnu at faae til »Eventyr-Samlingen«, det Eventyr, jeg havde tiltænkt: »Aus meiner Mappe« da vil jeg fortælle Dem, at denne Tid har ganske stillet mig paa dette Gebeet i min Digtning, og da De er saa fortræffelig [...] saa er det min fattigste Tak at bringe Dem mere, end eet Eventyr, seer De da, jeg har skrevet hele *fire ny Eventyr*, hvorpå titlerne paa eventyrene i NE 4-47 opregnes (BLorck 85f). A var imidlertid også presset fra Reitzels side for at udgive dem på dansk først, og det blev sidstnævnte der sejrede (ib. 86, 93).

Om baggrunden for eventyrets tilblivelse og motivet med spurvene som repræsentanter for materialismen og roserne som billede på poesi og skønhed vides intet, men der er måske en tilknytning til herregården Nysø og det nyopførte Thorvaldsens Museum.

113.22 *hænge*] væk, borte.

114.28-34 Muligvis en personlig erindring om den unge baron Holger Stampe (1822-1904) til Nysø, til hvis fødselsdag 27.8.1840 A havde skrevet en vise, hvori det bl.a. hedder (Rigmor Stampe: *Baronesse Stampes Erindringer om Thorvaldsen*. 1912.75): »Har I seet vor Holger Stampe / Nøgen paa den sorte Hest [...] / Hvor man ham betragte vil, / Hvilket deilig Muskelspil!« Også Thorvaldsen inspireredes af synet og har afbildet det på et relief i 1840 (ib. 74).

115.12 *et fransk Navn ... kan sige*] *potpourri*. – **12-13** *bryder mig om*] lægger vægt på. – **31** *sig mig ... hvem Du er*] gammelt ordsprog.

116.2 *raske*] dygtige. – **29ff.** Sml. KES: »En sjelden Kunstner maatte han blive, eller et sølle Skrog, en Spurv med Bogguld paa Vingerne, hvem de andre Spurve derfor hugge til Blods« (40; jvf. BHH 185f). Om det stærkt personlige i billedet se HCA 221f. – **31** *Bogguld*] bladguld.

117.9 *See'ken en*] sml. *Ole Lukøis* (I 171.9). – **37** *mule*] surmulc.

118.9 *lykkelig*] til alt held. – **20** *en Maler*] muligvis P.C.Skovgaard (1817-75), der ofte hentede sine motiver fra Nysø og omegn (Rigmor Stampe: *Baronesse Stampes Erindringer om Thorvaldsen*. 1912.277). – **29** *sørge da ikke for*] sørger da ikke over. – **32** *ordenlig*] ligefrem.

119.33 *kullede*] forkullede.

120.16 *Slottet*] Christiansborg Slot. – **21-23** *de vare af Marmor ... Spurve-Øine*] sml. Dagbøger 21.11.1833 (I 235), hvor Henrik Hertz røbede, at han ikke uden videre kunne se forskel på marmor og gips. –

23 en *Metalsøgn*] *Quadrigena* udført af H.W.Bissen (1798-1866) delvis efter Thorvaldsens udkast. – **24** *Thorvaldsens Museum*] eventyrets slutning er delvis en anakronisme, idet selve bygningen i det væsentlige fuldførtes 1839-42, mens Thorvaldsens kiste først 6.9.1848, knap halvandet år efter eventyrets udgivelse, blev overført fra Vor Frue Kirke, hvor den havde henstået siden bisættelsen 1844. 17.9.1848 indviedes museet og blev overdraget til Københavns kommune.

121.15 *gjorde af*] viste opmærksomhed, gjorde stads af. – **21** *Byggesteren*] arkitekten M.G.Bindesbøll (1800-56).

Stoppenaalen

Stoppenaalen tryktes første gang i Gæa, æsthetisk Aarbog, udg. af P.L.Møller, 1846, der udkom december 1845.

I Bemærkninger hedder det, at A blev opfordret til at skrive et eventyr om en stoppenål af Thorvaldsen under et længere besøg på Nysø i sommeren 1846, en opfordring han efterkom (7). A.s oplysninger om året 1846 beror imidlertid på en erindringsforskydning, dels fordi Thorvaldsen var død 24.3.1844, og dels fordi eventyret som nævnt blev trykt 1845. Idg. Alm 30.8.1845 er det da også skrevet på Bregentved: »Endt Stoppenaalen; renskrevet.« 19.9.1845 sendte han det sandsynligvis til sin tyske oversætter Heinrich Zeise (*A-iana* 2 rk. V 262), men det blev dog ikke medtaget i eventyrudvalget 1846.

Trods fejldateringen er oplysningerne næppe helt forkerte, idet der er verbal overensstemmelse mellem eventyrets begyndelse og det eventyr om stoppenålen, der omtales i *Ole Lukke* (I 176.7-8). Eftersom sidstnævnte eventyr netop er skrevet på Nysø i sommeren 1840 (se ovenf. s. 56), kan A meget vel have fået ideen af Thorvaldsen. En anden mulighed er selvfølgelig, at Thorvaldsen kan have givet A ideen i København efter at NE 1-44 var udkommet 11.11.1843.

122.8 *Der er Maade med*] det er der grænser for. – **10** *Suile*] *føige*. – **15** *nedrigt*] dobbelt betydning: modbydeligt og lavt.

123.15 *hvad der stikker under dem! jeg stikker*] ordspil på stikke i betydning: »skjule sig« og »ramme med spidsen«. – **20** *brøder*] ordspil på betydning: »optræde anmassende« og »udvide sig« (pga. vandet der opløser papiret). – **22** *bliver*] bliver ved med at være. – **36 ff.** Sm. n.t. *Grantæset* II 45.5 og *Elserhei* II 84.1-7.

124.7 *gik jeg i Vasken*] ordspil på betydning: »tabtes jeg i vasken« og »blev jeg adciagt«. – **22-23** *det er ogsaa en*] sikken en. – **24** *Finken*] se n.t.

II 27.5-6. – 32 *knækker jeg mig*] brækker jeg mig, kaster op; her med ordspil på den konkrete betydning: brækker midt over. – 34 *Staalmaen*] ordspil på betydning »stærkt helbred« og nålen, der i sig selv er af stål; muligvis også stålkorset.

Lille Tuk

Lille Tuk tryktes første gang i NF 4-47, der udkom 3.4.1847.

Iflg. Bemærkninger er eventyret »udtænkt under et Besøg i *Oldenborg*« (8), men da A under sin store rejse 1843-46 både boede hos sine venner Caroline (1821-75) og Wilhelm von Eisendecher (1803-80), som da var minister i Oldenburg, på udturen (29.11.-17.12.1845) og på hjemrejsen (19.9.-5.10.1846), er en præcis datering umulig. Imidlertid er nedskrivningen først foretaget i slutningen af februar 1847. I et brev til sin dansksdødt forlægger i Tyskland Carl B. Lørck meddeler A 1.3.1847, at han har skrevet fire nye eventyr, hvoraf »Lille Tuch« er mig for frisk endnu fra Pennen til at sende ud« (BLørck 86). Det tyder på, at eventyret er skrevet tilsidst, og da *Skyggen* blev endt 24.2., må *Lille Tuk* være blevet til i de flg. fire-fem dage.

I Bemærkninger hedder det, at A har nedlagt et par barndoms-erindringer i eventyret (jvf. ndf.), men det er tilsyneladende Ingemanns digtcyklus Sjællands Kjøbstæder (udkom i sin helhed i Samlede Skrifter IV Afd. VIII. 1845; enkelte af digtene havde været trykt tidligere), der ansættede ham. Allerede 5.8.1843 skriver A til Ingemann fra Bregentved: »Deres Idee: at give os en Samling Folke-Viser som Vignet til hver dansk By tiltaler mig i høj Grad [...] tro derfor min Spaadom: denne nye Bog bliver den Rune, som staaer længst og tydeligst paa Deres Grav« (BFA II 91), og fra samme herregårdsophold fortæller han 11.6. Jonas Collin, at han har været til kirkekoncert i Køge, hvor bl.a. Ingemanns digt om Køge blev sunget: »det er en ganske god Idee [...] jeg troer det er noget der ret egner sig for hans Genie« (BJC I 226f). *Lille Tuk* fremtræder som et prosaisk sidestykke til Ingemanns lyriske projekt.

125.2-5 *Tuk ... Gustave*] en hilsen til Eisendechers før udvist gæstfrihed, idet ægteparret havde to børn, sønnen Carl (1841-1934), som kaldtes Tuch, og datteren Gustave (1842-1914). Skent A i et utrykt brev (Laage-Petersens Samling, KB) 14.4.1847 til fru von Eisendecher fortæller, at han har tænkt på hendes børn i eventyret, har de dog kun navne tilfælles (jvf. især også BFA II 206). – 9 *Geographi-Bogen*]

J.Riise: Haandbog i Geographien for den studerende Ungdom I-II.1819-20 (og talrige senere udgaver) var tidens eneste (knastarre) skolebog i faget; se  ovrigt n.t. I 200.34. – **10** *Sj llandts Styf*] indt l 1922 udgjorde Sjælland  t srit. – **16** *den gamle Vaskerkone*] antagelig et minde om A.s moder, Anne Marie Andersdatter, jvf. »*Hun duede ikke*» (II 310f), evt. med træk fra farmoderen (jvf. de »milde  vise» (126.7)). – **22** *en gammel Slagb k*] sml. beskrivelsen af barndomshjemmet i MLE I 28. – **25-126.3** *Geographi-Bogen ... stole paa*] jvf. Thiele³ III 45: »Vil man huske godt, hvad man om Aftenen har læst, saa lægger man Bogen under sin Hovedpude.» Sml. også *Solskins-Historier* (V 134.4), hvor det dog ikke betvivles i H.C.Ørstedes  nd som her. Det er ikke bogen under hovedpudef, der fremkalder Tuks drøm, som tværtimod er en belønning for hans gode handling.

126.13 *Kj geh ns*] hentydning til gl. b rneleg, hvor den voksne tager barnet med begge hænder om hovedet og løfter det op for at »se Kj geh ns«. – **13-14** *Indv anere*] indbyggere, jvf. *Snesdr mningen*, hvor Kay behersker samme færdighed efter at have fået troldsplinten i  jet (II 55). – **14** *Slaget*] træfningen ml. det sjællandske landeværn og de engelske styrker nord for Køge ved Skillingskroen 29.8.1807, hvor danskene løb fra hinanden for englendernes angreb. – **18** *l gsaa mange ... Som i Livet*] dvs.  ; Præstø havde 1850 951 indbyggere. – **19** *Thorsalden*] efter sin hjemkomst fra Rom 1838 var T. en hyppig gæst på herregården Nysø lige uden for Præstø, hvor baronesse Christine Stampe lod opføre et atelier i haven til ham (jvf.  ovrigt *Nabofamilierne* (II 113f)). – **27** *Valdemar*] både Valdemar d. Store (1131-(1157-)82), Valdemar Sejr (1170-(1202-)1241) og Valdemar Atterdag (1321-(1340-)75) residerede på Vordingborg Slot. – **30** *et eneste*] G set rnet, bygget af Valdemar Atterdag.

127.2 *en gammel Mening*] såvel i Oehlenschl gers *Langelands-Reise* (1805) som i Heibergs *Kong Salomon og J rgen Hattemager* (1825) tales nedsettende om Korsør, jvf. også O.T.: »Vi komme tidsnok til det kj dsommelige Kors rke (42). Efter udgivelsen af O.T. 21.4.1836 skriver A til Sigee Læssøe 8.7.1836: »I Korsør bad man mig, at jeg i næste Roman vilde sige et godt Ord for deres By, som alle Digtere vare saa slemme ved, og jeg har lovet det« (BA I 340). Løftet blev dog ikke indf ret i KES, men først her i eventyret. – **4** *en Digter*] Jens Baggesen (1764-1826). – **5** *et Skib rundt om Jorden*] iflg. *Fædrelandet* 10.3., 7.4. og 24.5.1842 planlagde et handelshus i Korsør en jordomrejse med et nybygget barkskib. På rejsen, der skulle vare to år, kunne medtages 20-30 passagerer, og afrejsen skulle finde sted 1.10.1842. Planen vakte stor opsigt i udlandet, og såvel den danske som den preussiske konge lovede at sende naturforskere med på ekspeditionen. Ideen blev imidlertid aldrig realiseret, formentlig fordi der ikke meldte sig

passagerer nok til at finansiere foretagendet. Når A nu henryder til faskoon, skyldtes det sikkert P.L.Møller, der indleder sin begejstrede anmeldelse af EDB i Nye Intelligensblade 29.5.1842 med disse ord: »Naar der udrustes Skibe til at omseile Jorden, er man i Almindelighed strax ivrig for at fæse et Par Naturforskere med, som kunne drage Omsorg for at en saadan Reise [...] ogsaa kan bringe Udbytte, som man siger, for »Videnskabens«. Det er underligt, at man aldrig er faldet paa at engagere en Digter til at reise med, som ved Opfattelse af den ydre Natur og Menneskelivet, i deres Storhed og rige Afveksling, kunde medbringe et langt betydeligere Udbytte for Nationens Dannelse og Forædling, end den tørre systematiske Analyse af isolerede Gjenstande, som sædvanlig er Frugten af Naturforskerens Døeltagelse i en saadan Reise. Skulde denne Anskuelse nogensinde hos os finde Gjenklang, vide vi i Sandhed ingen Digter, som vi til dette Øiemed mere vilde anbefale, end Hr.H.C.Andersen.« Anmeldelsen blev genoptrykt med ændringer i P.L.Møllers Kritiske Skizzer I.1847.171ff. Iøvrigt havde A selv set skibet, jvf. Dagbøger 3.8.1842: »Gik Kl 10½ over Beltet, saa Verdens Omseileren, [Venet]« (II 286). – **6-7** lige ved Porten ... Raser] en privat have med sjældne blomster lige ved byporten, som offentligheden havde adgang til, er omtalt af flere i samtiden, bl.a. Carl Bagger, Hans Mathiesens rosen-planteskole, i sin tid Nordens største, blev først grundlagt 1854. – **14** Hroar] da. sagnkonge; tillægges pga. navneligheden grundlæggelsen af Roskilde (opr. Hroars kilde). – **16** alle Danmarks Konger og Dronninger] siden 985 er 37 konger og dronninger begravet i Roskilde Domkirke. – **19** Stænderne] ved indførelsen af rådgivende stænderforsamlinger i 1834 fik ærnes forsamling sæde i Palæet i Roskilde. – **26** noget Morsomt af Holbergs Comedier] allusion til Jacobs replik i Erasmus Montanus II 5 om hans lærde broder, der ikke af sig selv kan mærke, at det regner. Iøvrigt også allusion til Holbergs tilknytning til Sorø, idet han testamenterede sin formue til akademiet og er begravet i Sorø kirke. – **27** Valdemar og Absalon] Valdemar d. Store og Absalon (1128-1202) voksede op som fostbrødre i Fjenneslev uden for Sorø. Absalons grav er i Sorø kirke. – **29** kor] se n.t. I 54.19. – **29-30** det er vaadt ... i Sorø] sml. A.s syn på Sorø og Korsør i brev til Henriette Wulff 14.7.1843: »uden disse to Familier [: Ingemanns og Hauchs] er denne By [:Sorø] mig utaalelig med samt sin udskegnede Natur; her er en Kloster-Ensomhed, en skimmelgrøn Celle synes mig denne Moseplet! nei saa heller leve og dø i Korsør, der skyller dog Havet op paa de nøgne Stene, der skinger Posthornet og Folk er altid paa Vandring; Vandring er Liv!« (BHW I 335). – **33-34** en Flaske ... ud igjær] på den tid var der ingen vej gennem Sorø; man kørte ind og ud af byen ad samme vej. Billedet er iøvrigt et lån fra Carl Bagger, der 31.10.1827 i et brev fra Sorø skriver: »O Jammer, O Rædsel, i sit eet og

tyvende Flammear [...] levende at nedpattes i en veltildet Tranllaske» (BtA 596f; jvf. også DEC I 273). – **34** *Mallerj* mallen (Silurus glanis), en af Europas største ferskvandsfisk, levede tidligere i Sorø sø, hvor det sidste eksemplar (på 12½ kg) blev fanget 1799. På A.s tid mente man, at den var importeret til Sorø af cisterciensermunkene. – **34** *friske rødmosede Drengs*] eleverne ved Sorø Akademi; jvf. Carl Baggers selvkaraktærisik i brevet af 31.10.1827: »et uskyldigt, rødmosset Æble» (BtA 596).

128.3-4 *uden at have Fingre...*] et hyppigt motiv hos A, jvf. fx *Kunstner-Livet* (1830; SS XII 224) og *Imp* (197). – **19-20** *man maa ikke vide hvad der kommer*] en afvisning af den fatalisme A ellers bekender sig til, jvf. fx brev til Henriette Haack 16.5.1834: »Jeg er nu halv Tyrk og tror aldeles paa Forudbestemmelse» (BHH 470); 16.10.1840: »Tyrkerne [...] ere min Troesforvante, de veed at der er en Skjæbnel» (ib. 470) og til madam Iversen 4.1.1837: »i Tillid til Menneskets Bestemmelse er jeg ingen Christen, men en Tyrk» (BtA I 366).

Skyggen

Skyggen blev trykt første gang i NE 4-47, der udkom 3.4.1847 (se *Den gamle Gadelegte*).

A skriver i Bemærkninger: »*Skyggen*» blev digtet under Sommer-Opholdet i *Neapel*, men først nedskrevet i *Kjøbenhavn*» (8, jvf. MLE I 364). Denne lidt kryptiske skelnen mellem »digtet» og »nedskrevet» skal antagelig forstås således, at A skrev et første udkast i Napoli i sommeren 1846, som han bearbejdede hjemme i København, idet arbejdet kan følges gennem almanak- og dagbogsoptegnelser. Under sit ophold i Rom noterer A i *Dagbøger* 11.4.1846: »Gik til Getto og kom ind i en Kirke hvor der paa en Grav stod *Umbra* og en delig Kvinde hugget i Marmor, ligefor en talende Mands Buste med Indskrift Nihil; hvem vare de to? en Skygge og Intet» (III 90). Eventyrets umiddelbare udgangspunkt var imidlertid A.s lidelser under varmen i Napoli, jvf. *Dagbøger* 8.6.1846: »Varmen vælter ned, tør neppe vove mig ud [...] Badet i Havet og følt mig vel, gik usædvanlig meget omkring i Gaderne i Eftermiddag, to Gange ned mod Molo, den sidste Gang følte jeg Mathed og naaede ind i en Caffè, drak Lemonade, men følte mig værre, Heden sprak ud af alle Porer«. 9.6.: »Skrevet om Aftenen paa Historien om min Skygge» (III 126f). Hvor langt A er nået med eventyret er uvist, men først i dagbogsoptegnelserne 16.6.-

21.6. noterer han under indtryk af heden og en deraf følgende stadig større følsomhed de syns- og lydindtryk, der danner grundlag for den indledende eksterior-beskrivelse (sml. også BJC I 311, 315; MeE 187f).

Herefter gik arbejdet i stå til februar 1847, hvor almanakken 22.2. har: »igaar endt Eventyret om Skyggen« og 24.2.: »hos Ørstedes. Skrever Skyggen«. Vænen tro læste han eventyret op for venner og bekendte, bl.a. 26.2.1847 hos J.P.E.Hartmann og 5.3.1847 hos agentinde Margrethe C.Zinn, hvor assessor Ernst Wies ved begge lejligheder var tilhører. I et brev 6.3.1847 foreslog han A at ændre slutningen, der berettede at den lærde mand blev halshugget, til en mere ubestemt, der blot konstaterede at han var død; en hensiddig A tog ad notam (H.C.Andersen: Skyggen v. H.Topsøe-Jensen.1957.26), hvorefter Edvard Collin iflg. brev til Lorck 14.3.1847 foretog den endelige renskrift (BLorck 90).

A.s interesse for skyggemotivet kan føres tilbage til Fodreise (69f), hvor han sætter sin skygge i pant hos Jerusalems Skomager for at låne dennes 100-milestøvler. Her henvises også direkte til det litterære forbillede, A.Chamisso's Peter Schlemihls wundersame Geschichte (1813) om P.S., der sælger sin skygge til djævelen for at komme i besiddelse af Fortunatus' pung; et motiv, der også kendes fra folkoeventyrene, jvf. Manden og hans Skygge (Winther 28ff) og udnyttes af E.T.A.Hoffmann i Die Abentheuer der Sylvester-Nacht (1814-15). Sidstnævnte henviser A også til i Fodreise (69f). Sml. endvidere Dagebøger 3.6.1841 under en sejlads på Donau: »Ombord er et Menneske der seer ud som min Caricatur, han er aldeles en Skygge; han er et løst Basrelief; det arme Menneske blev leet af, man tegnede ham af; jeg troer han mangle[r] sine Undertænder; han saa aldeles ud, som en Skygge« (II 241). Endelig skal nævnes, at en kim til eventyret måske er at finde i Den nye Barselstue (opført i gang på Det kgl. Teater 26.3.1845) om digteren, der gør lykke med et arbejde, han har stjålet fra en ungdomsven, ligesom man genfinder den lærde mands generøsitet overfor Skyggen, da vennen opdager digterens bedrageri.

129.6 *vant*] vænnet. – 8 *bleve*] forblev.

130.1 *mahogei*] mahognibrune, jvf. 129.2; muligvis også ordspil på bet.: flot, fin, udmærket. – 7 *Troldkjællinger*] fyrværkeri: skruptuder, kinesere. – 23-24 *faar det dog ud*] ender dog ud af det. – 34 *Jomfruen var borte*] udtryk af arkitekten M.G.Bindesbøll (1800-56), der om en marmortrappel sagde: »Jomfruen mangler« dvs. enkelhed, umiddelbarhed (se iverigt Carl Roos i DaStu 1941.50-54).

131.28-29 *en Historie ... Skygge*] A. Chamisso's ovf. nævnte værk.

132.1 *geschindi*] hurtigt. – 7-9 *skrev Bøger ... Smukt*] centrale begreber i Goethe-humanismen og i H.C.Ørsted's filosofi, jvf. Ørsted i Album 107

(se også Brix 217, Rubow 82f). – **27** *nirkeligt*] ordspil på bet.: »ægte« og »eksisterende«.

133.23 *lakerede Støvel*] lakstøvel. – **23-24** *Hat ... Skygge*] chapeau claque.

135.5 *kom jeg ud*] ordspil på »komme ud fra forgemakket« og »blive til, fødes«.

136.18 *Bad*] kurbad. – **34-137.5** En henrydning til Edvard Collin, jvf. brev til E.C. fra A, London 27.6.1847: »De [er] for fornem til at ville sige Du til mig – føi! – jeg kunde næsten være forfængelig nok til en Gang at sige: Eduard skulle vi sige Du og De svarer, som jeg har ladet min Skygge svare. Ja De har vel mærket Ondskaben gjælder Dem« (BEC II 141). Baggrunden var et forslag fra A i et brev fra Hamborg til vennen 19.5.1831 om at blive dus, som E.C. afslog 28.5.1831 med bl.a. flg. begrundelse: »Der ere mange Ubetydeligheder, som Mennesker have, jeg troer, en medfødt Afskye for; jeg har kjendt et Fruentimmer, der havde en saadan Afskye for graat Papiir, at hun fik Ondt, naar hun saae det; hvorledes skal man forklare det. – Naar jeg [...] længe har kjendt et Menneske, som jeg ægter og holder af, og han tilbyder mig at sige »Du«, da fremkommer denne ubehagelige uforklarlige Følelse hos mig« (BEC I 74). A tog sig afslaget meget nær og vendte talrige gange tilbage til det i såvel breve som digtning (se A&C 503-06; Stampe 198-206 samt A-iana 3 rk. IV 218).

137.10-11 *en dejlig Kongedatter ... saae altfor godt*] sml. prinsessen i *Dødnigen, Rejsekammeraten og Klods-Hans*. – **31** *det første*] det bedste.

138.7 *fortiebt*] forelsket. – **8** *færdig*] lige ved, ude af stand til. – **34** *Hvad det maa være*] hvad må det ikke være.

139.11-12 *jeg gifter Kongedatteren*] germanisme: jeg gifter mig med kongedatteren. Iflg. Stampe 257 brugtes udtrykket »han gifter hende« netop i fornemme kredse til forskel for det dengang almindelige »han ægter hende«. Også A anvender kun »gifter« om fornemme ægteskaber med prinsesser o.l.